

פרק ראשון

אלו דברים חייבים בחלה

משנה א

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים - מיני דגן **חֵיבִין בְּחֻלָּה**: **הַחֲטִיִּם, וְהַשְּׁעוּרִים, וְהַפֶּסְסִין, וְשֶׁבֶלֶת שׁוּעָל, וְשִׁיפוּן**.
הָרִי אֵלֹו חֵיבִין בְּחֻלָּה, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה להשלים לשיעור עיסה החייבת בחלה, **וְאֶסוּרִין** חמשת המינים הללו **בְּחֻדֶּשׁ** היינו, אסור לאכול מתבואה חדשה **מִלְּפָנַי הַפֶּסֶחַ** עד שיביאו את העומר לפניהם, **וּמִלְּקָצוֹר** אותם **מִלְּפָנַי** קצירת **הָעוֹמֵר**.
וְאִם הִשְׁרִישׁוּ בארץ המינים הללו **קִדְּם לְעוֹמֵר** - קצירת **הָעוֹמֵר מִתִּירָן** לקצרו. **וְאִם לָאוּ** - שהשרישו אחרי קצירת העומר - **אֶסוּרִין** בקצירה **עַד שְׂיָבֹא הָעוֹמֵר הַבָּא** של שנה הבאה:

משנה ב

הָאוֹכֵל מֵהֶם - מחמשת המינים הללו **פְּנִיָת מִצָּה** **בְּפֶסַח** בליל הסדר - **יֵצֵא יָדֵי חוּבְתוֹ** של אכילת מצה.

אפילו מין בשאינו מינו, אבל אם לא נלושו יחד אלא שאחר כך היו נוגעין העיסות זו בזו, מין במינו מצטרפין, שלא במינו אין מצטרפין: ואסורים בהדש. דכתיב (ויקרא כג) ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה, וגמרינן לחם לחם מפסח: ומלקצור מלפני הפסח. שאסור לקצור מאחד מחמשת המינים קודם קצירת העומר, דכתיב בעומר (שם) ראשית קצירכם שתהא תחלה לכל הנקצרים, ואתיא ראשית ראשית מחלה, כתיב התם (במדבר טו) ראשית עריסותיכם, וכתוב הכא ראשית קצירכם, מה להלן מחמשת המינים אף כאן מחמשת המינים: ואם השרישו. אחד מחמשת המינים הללו, קודם קצירת העומר: העומר מתירן. ומותר לקצרו אחר קצירת העומר, דכתיב (שמות כג) אשר תזרע בשדה, משעה שנזרע ונשרש בשדה: ואם לאו. שלא השרישו אלא אחר קצירת העומר: אסורים עד שיבא עומר הבא. של שנה הבאה: **ב יצא ידי חובתו**. דכתיב

ביאורים והרחבות

1. מאיזה מיני דגן חייבים בחלה? נאמר לחם בפסח (דברים טז, ג): "מצות לחם עוני", ונאמר לחם בחלה (במדבר טו, יט): "והיה באכלכם מלחם הארץ", **מה לחם האמור בפסח דבר הבא לידי חמוץ, אף לחם האמור בחלה דבר הבא לידי חמוץ**, ואין לך בא לידי חמוץ אלא אלו חמשת המינים בלבד.

2. כתב הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות (י, ב): כל אחד מחמשה מיני תבואה בלבד אסור לאכול מהחדש שלו קודם שיקרב העומר בט"ז בניסן שנאמר "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו", וכל האוכל כזית חדש קודם הקרבת העומר לוקה מן התורה, בכל מקום ובכל זמן, בין בארץ בין

ר' עובדיה מברטנורא
 (דברים טו) לא תאכל עליו חמץ
 שבעת ימים תאכל עליו מצות,
 דברים הבאים לידי חמוץ אדם
 יוצא בהן ידי חובת מצה,
 דברים שאין באים לידי חמוץ
 אין אדם יוצא בהן ידי חובת
 מצה: נתערב אחד מהן בכל
 המינים. נתערב אחד מחמשת
 המינים הללו בשאר תערובות,
 כגון כותח הבבלי ושכר המד:
 ה"ו עובר בפסח. על כל יראה
 ובל ימצא, אם הניחו ברשות:
 הנודר מן הדגן אסור בכל
 המינים. דדגן כל דמידגן
 משמע, וקטנית וזרעים מידי
 דמידגן הוא: אינו אסור אלא
 בהן. דדגן ותבואה אחד הוא.
 והלכה כחכמים: וחייבים בחלה
 ובמעשרות. איידי דבעי למיתני
 אלו חייבים בחלה ופטורים מן
 המעשרות ואלו חייבים
 במעשרות ופטורים מן החלה,
 תנא הכא וחייבים בחלה
 ובמעשרות: ג הלקט והשכחה
 והפאה וההפקר. פטורים מן
 המעשרות. דכתיב (דברים יד)
 ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה
 עמך, ממה שיש לך ואין לו
 אתה חייב ליתן לו, יצאו אלו
 שיש לו עמך: ומותר העומר.
 שהעומר היה בא משלש סאין,

האוכל מהם **כְּזֵית חֻמֵץ** בפסח - **תֵּיב בַּהֲפֹרֶת**
 שאין חיוב כרת אלא באוכל כזית חמוץ מחמשת מיני
 דגן אלו.

נִתְעָרַב אֶחָד מֵהֶם - מחמשת המינים **בְּכָל הַמִּינִים**
 - שאר מיני מאכל, אם הניח את התערובת ברשותו -

הָרִי זֶה עוֹבֵר בַּפֶּסַח על כל יראה ובל ימצא.
הַנּוֹדֵר מִן הַפֶּת וּמִן הַתְּבוּאָה - שלא יאכל פת או
 תבואה - **אֲסוּר בָּהֶם** בחמשת המינים הללו **דְּבָרֵי**
רְבִי מֵאִיר. אך הנודר מן הדגן, אסור גם בכל מיני
 קטניות. שלשון דגן כולל כל דבר שעושים ממנו כרי.
וְחֻכְמִים אֹמְרִים: אפילו **הַנּוֹדֵר מִן הַדָּגָן אֵינוֹ**
אֲסוּר אֶלָּא מֵהֶן - שאין נקראים דגן אלא חמשת
 מינים אלו. **וְחֵיבִין** חמשת המינים **בַּחֲלָה**
וּבַמַּעֲשֹׂרוֹת:

משנה ג

אֵלוֹ דְּבָרִים הַחֵיבִין בַּחֲלָה וּפְטוּרִים מִן
הַמַּעֲשֹׂרוֹת - מן התרומה ומן המעשר: **הַלֶּקֶט,**
וְהַשְּׂכָחָה, וְהַפֶּאֶה, וְהַהֲפָקֵר שנאמר (דברים יד,
 כט): **"וּבָא הַלֹּוֹי כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנִחְלָה עִמָּךְ"** - ממה
 שיש לך ואין לו אתה חייב ליתן לו מעשרות, יצאו
 אלו שיש לו עמך. **וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׁנֹטְלָה**
תְּרוּמָתוֹ היינו תרומת המעשר לכהן. ומדובר
 כשהקדים הלוי ונטל מעשר קודם שנתחייבה
 התבואה בתרומה גדולה, כגון שלקחו בשיבולים לפני
 הקצירה, שאז התבואה פטורה מתרומה גדולה.

וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי שהבעלים הקדימו והפרישו בשיבולים, וכן **וְהַקֹּדֶשׁ** - תבואה
 שהוקדשה לפני המירוח, שהוא זמן החיוב בתרומה גדולה ומעשרות **שְׁנֵי** לאחר
 המירוח, ובזמן המירוח היו עדיין מעשר שני או הקדש, פטורים מתרומה ומעשרות
 אך חייבים בחלה, שחיוב החלה בשעת גלגול העיסה, ואז הם חולין גמורים. **וּמִזֹּתֵר**

ביאורים והרחבות

בחוצה לארץ בין בפני הבית בין שלא בפני הבית, אלא שבזמן שיש מקדש משיקרב העומר
 הותר החדש בירושלים, והמקומות הרחוקין מותרין אחר חצות, שאין בית דין מתעצלין בו
 עד אחר חצות. ובזמן שאין בית המקדש כל היום כולו אסור מן התורה, ובזמן הזה במקומות
 שעושין שני ימים טובים החדש אסור כל יום י"ז בניסן עד לערב מדברי סופרים.

הַעֲמֹר - שמתוך שלוש סאים קמח היו מוציאים עשרון אחד סולת מובחר לקרבן העומר, והקמח שנשאר לאחר שהוצא העשרון נקרא "מותר העומר", והרי הוא נפדה ונאכל לכל אדם. מותר העומר פטור ממעשרות, כיון שבשעת המירוח היה כל הקמח קודש, אך חייב בחלה, שבשעת הלישה כבר היה פדוי וחולין, ו**תְּבוּאָה שְׁלֵא הֵבִיֵאָה שְׁלִישׁ** פטורה מן המעשרות, שנאמר (דברים יד, כב): "עֵשֶׂר תַּעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֵרְעֶךָ" - דבר שהוא נזרע ומצמיח, וזו אם זורעים אותה אינה מצמיחה. אבל חייבת בחלה, שכן באה לידי חימוץ. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: תְּבוּאָה שְׁלֵא הֵבִיֵאָה שְׁלִישׁ, פְּטוּרָה גַם מִן הַחֲלָה** שנאמר (במדבר טו, כ): "כִּתְרוֹמַת גֶּרֶן כֵּן תִּרְיֹמוּ אֹתָהּ" הוקשה חלה לתרומה, מה תרומה אינה באה מתבואה שלא גדלה שליש, אף חלה אינה באה מתבואה שלא גדלה שליש:

משנה ד

אָלוּ דברים ה**חֲיָבִין בַּמַּעֲשֵׂרוֹת** הואיל והם אוכל וגידוליהם מן הארץ ו**פְּטוּרִין מִן הַחֲלָה: הָאֲרוֹ, וְהַדָּחֹן, וְהַפְּרָגִים, וְהַשְּׂמִשְׁמִי, וְהַקִּטְנִיּוֹת** אף שעושים מהם פת, שכל שאינו מחמשת מיני דגן אינו בא לידי חימוץ ופטור מחלה, ו**פְּחוֹת מַחֲמֶשֶׁת רְבָעִים בַּתְּבוּאָה** - תבואה העושה פחות מחמשת רבעי הקב קמח, שהוא השיעור המינימלי לחלה. **הַסְּפָגִין** - מין לחם שבלילתו רכה ועשוי כספוג, ו**הַדְּבִשָּׁנִין** - מין לחם המטוגן בדבש, ו**הָאֶסְקְרִיטִין** - בלילתו רכה מאד, ו**חֲלַת הַמְּשֵׁרֵת** - חלה החלוטה במחבת, ו**הַמְדֻמָּע** - חולין שנתערבה בהם תרומה ואסורים לזרים - כל אלו **פְּטוּרִין מִן הַחֲלָה**

ר' עובדיה מברטנורא ומוציאין ממנו עשרון סלת מנופה בשלש עשרה נפה, והשאר נפדה ונאכל לכל אדם. וחייב בחלה ופטור ממעשר, לפי שבשעת מירוח היה של הקדש: ותבואה שלא הביאה שליש. חייבת בחלה שאף היא באה לידי חימוץ, וכל דבר הבא לידי חימוץ לחם אקרי חייב בחלה. ופטורה מן המעשרות, דבמעשרות כתיב (דברים יד) תבואת זרעך דברי שזורעים אותו וצומח, והאי אי זרעי ליה לא צמח: תבואה שלא הביאה שליש פטורה מן החלה. דכתיב (במדבר טו) כתרומת גורן כן תרימו אותה, מה תרומה אינה באה מתבואה שלא הביאה שליש אף חלה אינה באה מתבואה שלא הביאה שליש. ואין הלכה כרבי אליעזר: ד ופרגין. קורין לו בערבי כשכא"ש, ובלע"ז פפאור"ו: ופחות מחמשת רבעים בתבואה. תבואה שעושה פחות מחמשת רבעים קמח חייב במעשרות, והעיסה שנילושה מן הקמח הוא פטורה מן החלה, לפי ששיעור העיסה להתחייב בחלה היא ה' רבעים קמח ועוד, כלומר מעט יותר מה' רבעים: הסופגנים. לחם שבלילתו רכה ועשוי כספוג. פ"א ריקקים דקים, תרגום וריקקי מצות, ואספוגין: הדובשנים. מטוגנים בדבש, א"נ נילושים בדבש: האסקריטין. תרגום צפיחית, אסקריטון. ובלילתו רכה מאד:

וחלת המשרת. חלה חלוטה במחבת, תרגום מחבת, משריתא: המדומע. סאה של תרומה שנפלה לפחות מק' סאין של חולין, ונעשו כולן מדומע ואסורים לזרים, ופטור מן החלה דכתיב (במדבר